

Posion esi- ja perusopetuksen
sekä lukion toiminnallinen
tasa-arvo- ja
yhdenvertaisuussuunnitelma
2021-2022

Sisällys

1	Johdanto	3
1.1	Lainsäädäntö.....	3
1.1.1	Tasa-arvolaki.....	3
1.1.2	Yhdenvertaisuuslaki.....	4
2	Arvio tasa-arvon toteutumisesta	5
3	Tasa-arvotilanteen kartoitus	6
3.1	Tasa-arvon toteutuminen opiskelijavalinnoissa	6
3.2	Tasa-arvon toteutuminen opetusjärjestelyissä	6
3.3	Tasa-arvon toteutuminen opintosuorituksia arvioitaessa	6
3.4	Oppilas- ja opiskelijakuntatoiminta	6
3.5	Syrjintä, seksuaalinen häirintä ja sukupuolen perusteella tapahtuva häirintä	7
4	Toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi	7
4.1	Puhutaan	7
4.1.1	Esiopetus	7
4.1.2	Alkuopetus.....	7
4.1.3	Perusopetuksen vuosiluokat 3 – 6.....	8
4.1.4	Perusopetuksen vuosiluokat 7 – 9 sekä lukio.....	8
4.2	Puututaan	8
5	Toimenpiteet seksuaalisen häirinnän ja sukupuolien perusteella tapahtuvan häirinnän ehkäisemiseksi ja poistamiseksi	9
5.1	Mitä tarkoitetaan seksuaalisella häirinnällä ja sukupuolen perusteella tapahtuvalla häirinnällä? ..	9
5.2	Posion kouluissa noudatettavat toimintatavat	9
5.2.1	Kiusaaminen ja ennaltaehkäisy	9
5.2.2	Häirintä	10
5.2.3	Väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän käsittely	10
5.2.4	Toimintaohje väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän käsittelyyn yksilötasolla.....	10
6	Tasa-arvosuunnitelmasta tiedottaminen	11
7	Linkkejä.....	11

1 Johdanto

Posion esi- ja perusopetuksen sekä toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on osa koulun toimintasuunnitelmaa.

Viranomaisten tulee kaikessa toiminnassaan edistää tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä luoda ja vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan tasa-arvon edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa.

Tasa-arvosuunnitelman tarkoituksena on sitouttaa henkilöstö, oppilaat ja opiskelijat yhteiseen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioiden edistämiseen. Suunnitelmalla viestitetään sekä sisäisille että ulkoisille sidosryhmille lukion arvoista, jotka antavat suuntaa tasa-arvotyölle oppilaitoksessa. Tasa-arvosuunnitelman tarkoituksena on myös antaa keinoja ja välineitä edistää tasa-arvon toteutumista lukiossa. Tasa-arvoisessa työ- ja opiskeluympäristössä kaikilla on mahdollisuus työskennellä ja opiskella ilman syrjintää sukupuolen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Posion kouluissa arvostetaan sekä henkilöstöä, oppilaita että opiskelijoita keskeisenä voimavarana tukemalla ja edistämällä tasa-arvotyötä osana yksilön kunnioitusta, oikeudenmukaista ja vastuullista toimintaa sekä yhteistyötä. Tasa-arvon edistäminen on jokaisen kouluissa toimivan velvollisuus. Tasa-arvoinen kohtelu konkretisoituu työntekijöiden, oppilaiden ja opiskelijoiden välisissä vuorovaikutustilanteissa sekä työntekijöiden, oppilaiden sekä opiskelijoiden työolojen kehittämisessä.

Tasa-arvosuunnittelu tukee oppilaitoksessa tehtävää muuta kehittämistyötä ja lisää sen vetovoimaa aikaansa seuraavana, vastuullisena toimijana. Lapsille ja nuorille tasa-arvotietoisuus on tärkeää sekä oman identiteetin että muiden ymmärtämisen kannalta.

1.1 Lainsäädäntö

1.1.1 Tasa-arvolaki

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) tuli voimaan Suomessa vuoden 1987 alussa. Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) ja tasa-arvolain muutokset tulivat voimaan ensimmäinen tammikuuta 2015.

Tasa-arvolain tarkoitus on parantaa naisten ja miesten välistä tasa-arvoa, estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Se edellyttää, että miehille ja naisille järjestetään samanlaiset mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen. Laki on velvoittanut osaa oppilaitoksista laatimaan toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma jo vuodesta 2005. Tasa-arvolaissa syrjintäperusteet ovat sukupuoli, sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu. Tasa-arvoa edistetään koulutuksessa ja opetuksessa esimerkiksi niin, että lasten ikä ja kehitys otetaan huomioon ja kaikki opiskelijat kohdataan yksilöinä.

Säännöksen mukaan oppilaitosten on laadittava vuosittain yhteistyössä henkilöstön ja oppilas-opiskelijaedustajien kanssa oppilaitoksen toiminnan kehittämiseen tähtäävä tasa-arvosuunnitelma (tasa-arvolaki § 6b). Oppilaitoksen tulee laatia myös henkilöstöpoliittinen tasa-arvosuunnitelma, jos henkilöstön määrä on säännöllisesti vähintään 30 työntekijää (tasa-arvolaki § 6a). Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä.

Tasa-arvosuunnitelman tarkoituksena on edistää tasa-arvoa ja ennaltaehkäistä sukupuolen perusteella tapahtuvaa syrjintää. Tasa-arvolakia sovelletaan vastaavasti syrjintään, joka perustuu siihen, että henkilön fyysiset sukupuolta määrittävät ominaisuudet eivät ole yksiselitteisesti naisen

tai miehen (intersukupuolisuus). Tasa-arvolaki edellyttää, että tasa-arvosuunnitelma sisältää kartoituksen oppilaitoksen tasa-arvotilanteesta ja siihen liittyvistä ongelmista.

Tämä suunnitelma noudattaa tasa-arvolain määritelmiä sukupuoli-identiteetistä ja sukupuolen ilmaisusta.

- Sukupuoli-identiteetillä tarkoitetaan tasa-arvolaisissa henkilön kokemusta omasta sukupuolesta. Sukupuoli-identiteetti on aina yksilöllinen, eikä se välttämättä ole sama kuin henkilölle syntymässä määritelty sukupuoli.
- Henkilötunnuksesta ilmenevä sukupuoli on ihmisen virallinen, juridinen sukupuoli. Useimpien ihmisten sukupuoli-identiteetti vastaa heille syntymässä määriteltyä sukupuolta. Osa ihmisistä on intersukupuolisia, eli heitä ei pystytä fyysisten ominaisuuksiensa perusteella tulkitsemaan kummankaan binäärisen sukupuolen edustajaksi.
- Transsukupuolisuus tarkoittaa, että syntymässä miespuoliseksi määritelty henkilö voi kokea olevansa nainen tai naispuoliseksi määritelty henkilö voi kokea olevansa mies.
- Transgender tai muunsukupuolinen henkilö ei koe itseään yksiselitteisesti mieheksi tai naiseksi, vaan näiden yhdistelmäksi tai joksikin muuksi.
- Sukupuoleton ei koe samaistuvansa mihinkään sukupuoleen.

Sukupuolen ilmaisulla tarkoitetaan tasa-arvolaisissa sukupuolen tuomista esiin pukeutumisella, käytöksellä tai muulla vastaavalla tavalla.

- Sukupuolen ilmaisu on yksilöllistä. Useimpien ihmisten sukupuolen ilmaisu vastaa heille syntymässä määriteltyä sukupuolta. Sukupuolen ilmaisulla tarkoitetaan ainoastaan henkilön sukupuolen ilmentämistä edellä todetulla tavalla, mutta ei esimerkiksi yleisesti henkilön tyylin esiintuomista.
- Henkilö voi toisinaan kokea tarvetta ilmaista esim. pukeutumisellaan eri sukupuolta. Tätä kutsutaan ristiinpukeutumiseksi, ja henkilöstä käytetään käsitettä transvestiitti.
- Transsukupuolisista henkilöistä, transgendereistä ja transvestiiteista käytetään toisinaan yleiskäsitettä transihmiset.

Posion kouluissa laaditaan kerran kolmessa vuodessa tasa-arvo - ja yhdenvertaisuussuunnitelma yhteistyössä henkilöstön sekä oppilas- ja opiskelijaedustajien kanssa. Suunnitelma päivitetään vuosittain.

1.1.2 Yhdenvertaisuuslaki

Yhdenvertaisuudesta ja syrjinnän kielloista säädetään Suomen perustuslain perusoikeussäännöksissä, joita täsmentävät useissa eri laeissa säädetyt syrjinnän kiellot sekä tasapuoliseen kohteluun velvoittavat säännökset. Euroopan unionin jäsenmaat ovat sitoutuneet edistämään yhdenvertaisuutta ja vastustamaan kaikkinaista syrjintää. Vuonna 2000 EU:ssa annettiin rasismia ja työsyryntää koskevat direktiivit. Direktiivit on Suomessa pantu toimeen 1.2.2004 voimaan tulleella yhdenvertaisuuslailla (21/2004). Uuden yhdenvertaisuuslain (1325/2014) tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Lain soveltamisala on laajentunut eli lakia sovelletaan julkisessa ja yksityisessä toiminnassa. Laki ei sovelleta yksityis- eikä perhe-elämän piiriin kuuluvaan toimintaan eikä uskonnonharjoittamiseen.

Yhdenvertaisuuslaissa kielletyt syrjintäperusteet ovat: ikä, etninen, tai kansallinen alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto, vakaumus, mielipide, terveydentila, perhesuhteet, ammattiyhdistystoiminta, poliittinen toiminta, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen tai muu henkilöön liittyvä syy (esim. varallisuus, raskaus).

Yhdenvertaisuuslaissa kielletään välitön (suora) syrjintä ja välillinen (epäsuora) syrjintä, häirintä sekä ohje tai käsky syrjiä jotakuta. Välittömällä sukupuoleen perustuvalla syrjinnällä tarkoitetaan tasa-arvolaissa:

1. naisten ja miesten asettamista eri asemaan sukupuolen perusteella
2. eri asemaan asettamista raskaudesta tai synnytyksestä johtuvasta syystä
3. eri asemaan asettamista sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun perusteella.

Välillisellä sukupuoleen perustuvalla syrjinnällä tarkoitetaan tasa-arvolaissa:

1. eri asemaan asettamista sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun nähden neutraalilta vaikuttavan säännöksen, perusteen tai käytännön nojalla, jos menettelyn vaikutuksesta henkilöt voivat tosiasiallisesti joutua epäedulliseen asemaan sukupuolen perusteella
2. eri asemaan asettamista vanhemmuuden tai perheenhuoltovelvollisuuden perusteella.

Tasa-arvolain uuden 6 c §:n mukaan mm. koulutuksen järjestäjien tulee ennaltaehkäistä sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Virallisen sukupuolen lisäksi otetaan siis huomioon myös sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisy. Sukupuolivähemmistöön kuuluvien yksityisyyttä tulee kunnioittaa, eikä tasa-arvon edistäminen tarkoita sitä, että ryhdyttäisiin selvittämään ihmisten sukupuoli-identiteettejä tai sukupuolen ilmaisua. Tällainen tieto on salassa pidettävää ja kuuluu yksityisyyden piiriin.

Häirinnässä on kyse ihmisarvoa loukkaavasta käyttäytymisestä. Ihmisarvon käsite viittaa kaikkien ihmisyksilöiden synnynnäiseen ja luovuttamattomaan arvoon sekä jokaisen oikeuteen nauttia perustavanlaatuisista oikeuksista yhdenvertaisesti muiden kanssa. Ihmisen luontainen arvo ei riipu hänen alkuperästään, iästään, terveydentilastaan tai muista ominaisuuksistaan taikka muiden mielipiteistä ja arvostuksista. Henkilön ihmisarvoa tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukkaava käyttäytyminen on häirintää, jos loukkaava käyttäytyminen liittyy edellä todettuun syyhyn (ikä, alkuperä, kansalaisuus jne.) ja käyttäytymisellä luodaan mainitun syyn vuoksi henkilöä halventava tai nöyryyttävä taikka häntä kohtaan uhkaava, vihamielinen tai hyökkäävä ilmapiiri. Käyttäytymisen käsite on ymmärrettävä laajasti siten, että kyse voi olla esim. puheista, sähköpostiviesteistä, ilmeistä, eleistä tai epäasiallisen materiaalin esille laittamisesta tai muunlaisesta viestinnästä.

2 Arvio tasa-arvon toteutumisesta

Tasa-arvolaki edellyttää, että oppilaitoksen toiminnan kehittämiseen tähtäävä tasa-arvosuunnitelma sisältää arvion aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteutumisesta ja niiden tuloksista. Tasa-arvo on toteutunut läpäisevästi eri oppiaineiden opetuksessa osana koulun toimintaa ohjaavaa arvopohjaa sekä koulun toimintakulttuuria.

3 Tasa-arvotilanteen kartoitus

Posion kouluissa kaikki kouluyhteisön jäsenet osallistuvat tasa-arvotyöhön ja tasa-arvon toteutumista seurataan kyselyillä sekä seurannalla. Johtoryhmä seuraa tähän tasa-arvosuunnitelmaan kirjattujen ja yhteisesti hyväksytyjen tavoitteiden saavuttamista ja toimenpiteiden toteutumista vuosittain toimintasuunnitelmassa. Kartoituksen tarkoituksena on selvittää koulujen tasa-arvotilanne ja tunnistaa mahdolliset ongelmat, jotka vaativat toimenpiteitä sekä arvioida tehtyjen toimenpiteiden tuloksellisuutta. Tulokset raportoidaan vuosittain.

3.1 Tasa-arvon toteutuminen opiskelijavalinnoissa

Opiskelijavalinnassa noudatetaan lukiolakia sekä Opetusministeriön asetusta opiskelijaksi ottamisen perusteista lukiokoulutuksessa. Nämä viranomaispäätökset omalta osaltaan tukevat tasa-arvon toteutumista opiskelijavalinnassa. Opiskelijaksi otossa vammaisiin ihmisiin sovelletaan muihin nähden yhdenvertaisia valintaperusteita. Posion lukioon haetaan toisen asteen koulutuksen yhteishaussa. Opiskelijat valitaan peruskoulun päättötodistuksen lukuaineiden keskiarvon osoittamassa paremmuusjärjestyksessä. Ulkomaalaiset, lähinnä venäläiset, opiskelijat valitaan Posion lukioon harkinnanvaraisessa valinnassa, jolloin erillisellä valintakokeella testataan hakijan suomen kielen taito. Rehtori ottaa opiskelijat kouluun. Sukupuolella ei ole valinnassa merkitystä.

3.2 Tasa-arvon toteutuminen opetusjärjestelyissä

Tasa-arvolain mukaan oppilaitosten on huolehdittava siitä, että naisilla ja miehillä on yhtäläiset mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen.

Koulun tiimejä koottaessa huolehditaan mahdollisimman kattavasta edustuksesta. Opetustilanteiden lisäksi myös oppimateriaalissa tulee ottaa huomioon tasa-arvonäkökohdat.

Tasa-arvokyselyn perusteella ei koettu eri aineita sukupuolisidonnaisiksi.

Opinto-ohjauksessa painotetaan tasavertaista ja monipuolista hakeutumista opiskelijan oman kiinnostuksen ja edun mukaiselle koulutusalueelle.

Liikunnan kurssit toteutetaan enimmäkseen sekaryhmissä. Tämän suhteen mielipiteet jakautuivat kyselyssä siten, että niukka enemmistö koki sekaryhmät luonteviksi.

Kirjaston tarjonnassa huomioidaan eri sukupuolien kiinnostukset ja tarpeet.

Henkilön vamma otetaan huomioon opetuksen järjestämisessä tarvittavin tukitoimin.

3.3 Tasa-arvon toteutuminen opintosuorituksia arvioitaessa

Opiskelijoiden arviointia Posion lukiossa säätelevät lukiolaki ja asetukset sekä koulun opetussuunnitelma. Opintosuorituksien arvioinnit määrittävät valtakunnallisesti hyväksytyt arviointiperiaatteet. Opiskelija, joka on tyytymätön arviointiin, voi hakea oikaisua siihen asianmukaisesti.

3.4 Oppilas- ja opiskelijakuntatoiminta

Oppilas- ja opiskelijakuntatoimintaan on vapaa hakeutuminen. Peruskoulun puolella luokilta 1-9 valitaan 2 edustajaa/luokka, lukiossa 2 edustajaa/vsk. Jokainen oppilas/opiskelija voi asettua ehdolle. Ehdokkaat toimivat itsenäisinä henkilöinä eikä sukupuolella ole merkitystä valinnassa.

Oppilas- ja opiskelijakunnan hallitus ovat toimielimiä, jotka edustavat kaikkia koulujensa oppilaita/opiskelijoita, järjestävät tapahtumia, toimivat lasten ja nuorten edustajistona ja äänitorvena koulun päätöksenteossa, sekä luovat yhteishenkeä.

3.5 Syrjintä, seksuaalinen häirintä ja sukupuolen perusteella tapahtuva häirintä

Tasa-arvolain 8b §:n mukaan oppilaitoksen on pidettävä kiellettynä syrjintänä, jos henkilö asetetaan opiskelijavalinnoissa, opetusta järjestettäessä, opintosuoritusten arvioinnissa tai oppilaitoksen muussa toiminnassa sukupuolen perusteella muita epäedullisempaan asemaan taikka muutoin kohdellaan lain 7 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

4 Toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi

Posion kouluissa sitoudutaan edistämään tasa-arvoa ja ehkäisemään syrjintää eri koulutasoilla lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen. Tyttöjä ja poikia tuetaan opetuksen ja ohjauksen avulla niin, että he voivat tehdä oppiaine-, koulutus- ja uravalintoja yksilöllisten ominaisuuksiensa, vahvuuksiensa ja motivaatiotekijöidensä – ei sukupuolensa – perusteella.

4.1 Puhutaan

Ensimmäinen tavoite ja toimenpide on puhua enemmän tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta. Tarvitaan luontevaa, avointa keskustelua tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta sekä niiden pohtimista yhteisesti.

Koulun kaikkia käytäntöjä, toimintatapoja ja oppiaineistoja arvioidaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmasta. Edistävätkö tavat, käytännöt ja aineistot samanarvoisuuden toteutumista vai estävätkö ne sitä?

4.1.1 Esiopetus

Esiopetuksen tavoite on antaa lapselle mahdollisuus kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennakko-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvotyössä pienten lasten kanssa pyritään ottamaan huomioon arjen pienet hetket, tokaisut ja eleet, joihin voi sisältyä epätasa-arvoisia tai sukupuolittavia elementtejä. Oppimisen alkumetreillä vanhempien osallistaminen tasa-arvoa edistävään ja moninaisuutta kunnioittavaan kasvatukseen on erityisen tärkeää.

Kysymyksiä, joita opettajien kannattaa pohtia:

- Miten tuetaan sukupuolten välisiä ystävyyssuhteita?
- Haluaisivatko tytöt leikkiä merirosvoa ja pojat prinsessaa?
- Miten toimia tilanteessa, jossa lapsi ilmaisee sukupuoltaan epätyypillisesti?

4.1.2 Alkuopetus

Vuosiluokat 1 ja 2 ovat koululaiseksi kasvamisen aikaa, jolloin oppilas rakentaa identiteettiään oppijana ja kouluyhteisön jäsenenä. Koulussa ei sallita minkäänlaista kiusaamista eikä syrjivää käyttäytymistä. Oppilaan rakentaessa omaa sukupuoli-identiteettiään ymmärtävä ja moninaisuuteen myönteisesti suhtautuva opettaja on avainasemassa. Oppilaita opetetaan tunnistamaan sukupuoleen liittyviä odotuksia ja luuloja ja heitä autetaan ymmärtämään, että heidän ei tarvitse rajoittaa omaa toimintaansa niiden mukaan.

Kysymyksiä, joita opettajien kannattaa pohtia:

- Onko tilanteita, joissa ryhmäjako sukupuolen perusteella on ehdottoman tarpeen?

- Miten kannustetaan oppilaita itsenäisiin ja rohkeisiin valintoihin?
- Kasvaako kaikista tytöistä naisia ja pojista miehiä?

4.1.3 Perusopetuksen vuosiluokat 3 – 6

Vuosiluokat 3 - 6 ovat otollista aikaa vahvistaa oppilaan tasa-arvo-osaamista. Oppilaan tulee saada kokea olevansa osa sukupuolten tasa-arvoa edistävää yhteisöä. Tätä tuetaan ottamalla esiin epätasa-arvon kokemuksia ja tekemällä niiden pohjalta muutoksia toimintatapoihin. Oppilaat oppivat arvioimaan, kohdellaanko tyttöjä ja poikia yhdenvertaisesti. Oppilaan tulisi myös pystyä pohtimaan ja arvioimaan omaa toimintaansa sekä tarvittaessa muuttamaan sitä. Opettaja puuttuu oppilaiden keskinäiseen epätasa-arvoiseen käyttäytymiseen. Sukupuolittunutta kiusaamista ja häirintää voidaan ennaltaehkäistä opettelemalla tunnistamaan sitä omassa ja toisten käyttäytymisessä sekä opettelemalla vastustamaan vertaispainetta.

Kysymyksiä, joita opettajien kannattaa pohtia:

- Millaista sukupuolikuvastoa oppimateriaalit sisältävät?
- Saavatko tytöt yhtä paljon puheenvuoroja kuin pojat?
- Miten tuen oppilasta, joka ei identifioitu vain yhteen sukupuoleen?

4.1.4 Perusopetuksen vuosiluokat 7 – 9 sekä lukio

Jokainen opettaja ohjaa oppilaita/opiskelijoita sukupuolten tasa-arvoon omassa oppiaineessaan ja kouluyhteisön kaikessa toiminnassa.

Useimmilla nuorilla on jo käsitys sukupuoli-identiteetistään, mutta se voi vielä muuttua. Perinteiset stereotypiat rajoittavat sukupuolen ilmaisua. Nuorten tulisi osata tunnistaa sukupuoleen perustuva ja seksuaalinen häirintä ja tietää, ettei se ole kohteen syytä, ja että tilanteeseen voi saada apua. Oppilaita ja opiskelijoita tuetaan yhteisöllisyyteen, joka ei hyväksy kiusaamista, seksuaalista häirintää, sukupuoleen perustuvaa häirintää, rasismia eikä muuta syrjintää.

Segregaation tietoinen vähentämien ja perinteisten sukupuolirajojen ylittämisen tukeminen opiskelu- ja ammattivalinnoissa on erityisen tärkeää vuosiluokilla 7 – 9 sekä lukiossa.

Kysymyksiä, joita opettajien kannattaa pohtia:

- Mitä erityistä sukupuoli- ja tasa-arvoisuustietoisuus tarkoittaa omassa oppiaineessani?
- Miten voi rohkaista oppilaita ja opiskelijoita tekemään epätyypillinen koulutusalan tai ammatin valinta?
- Kasvaako nuorista tasa-arvotoimijoita?

4.2 Puututaan

Toinen tavoite ja toimenpide on puuttua eriarvoiseen kohteluun herkemmin, nimetä se ja saattaa kaikkien tietoon kenelle kertoa, jos tulee kohdelluksi tasa-arvon tai yhdenvertaisuuden vastaisesti. Opettajan, rehtorin ja esimiehen tehtävä on lopettaa eriarvoinen kohtelu.

Erityistä huomiota kiinnitetään kaikkeen häirintään:

- Häirintä luo kiusallisen, leimaavan, halventavan, nöyryyttävän tai uhkaavan ilmapiirin. Häirintä voi olla sanallista, sanatonta tai fyysistä. Se loukkaa yksityisyyttä tai koskemattomuutta.
- Älä hyväksy häirintää. Jos huomaat tai koet häirintää, osoita ettet hyväksy sitä. Älä ole hiljaa tilanteessa, jossa sinuun tai johonkin toiseen kohdistuu häirintää. Jos häirintä ei lopu heti, kerro opettajalle tai esimiehelle. Jos he eivät toimi, kerro toiselle opettajalle tai toiselle esimiehelle. Älä jää pohtimaan asiaa yksin.

- Vaikka kiusaaminen ja häirintä ovat usein ryhmäilmiöitä ja niistä tiedetään laajasti, niistä vaietaan. Vaikeneminen voi osoittaa hyväksymistä, välinpitämättömyyttä ja alistumista. Kerro koulutovereillesi kokemuksestasi tai havainnoistasi. Puhu niistä. Osoita että välität.

5 Toimenpiteet seksuaalisen häirinnän ja sukupuolien perusteella tapahtuvan häirinnän ehkäisemiseksi ja poistamiseksi

5.1 Mitä tarkoitetaan seksuaalisella häirinnällä ja sukupuolen perusteella tapahtuvalla häirinnällä?

Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan sanallista, sanatonta tai fyysistä luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, jolla loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. Seksuaalinen häirintä voi olla esim.

- vihjailevia eleitä tai ilmeitä
- härskejä puheita, nimittelyä, kaksimielisiä vitsejä
- vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset
- pornoaineiston esille asettaminen, seksuaalisesti värittyneet kirjeet, puhelinsoitot tai sähköpostit
- fyysinen koskettelu, seksuaalisväritteiset ehdotukset tai vaatimukset, - siihen voi liittyä myös seksuaalista väkivaltaa, esim. raiskaus tai sen yritys.

Sukupuolen perusteella tapahtuvalla häirinnällä tarkoitetaan henkilön sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun liittyvää ei-toivottua käytöstä, joka ei ole luonteeltaan seksuaalista ja jolla tarkoituksellisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri (tasa-arvolaki 7 §).

Ketään ei saa syrjiä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella (yhdenvertaisuuslaki 6§ 2004/21).

5.2 Posion kouluissa noudatettavat toimintatavat

5.2.1 Kiusaaminen ja ennaltaehkäisy

Kiusaaminen on yksi väkivallan muoto. Se voi olla joko henkistä tai fyysistä yksilöön kohdistuvaa negatiivista (suoraa tai epäsuoraa) toimintaa, jolle on tyypillistä toistuvuus ja usein myös eskaloituminen. Henkistä on mm. haukkuminen, kiusaaminen, kiristäminen, nettikiusaaminen, oppilaan/opiskelijan eristäminen sosiaalisesti, tahallinen välinpitämättömyys, uhkailu sekä kaikki minkä yksilö kokee olevan kiusaamista. Fyysisessä kiusaamisessa rikotaan toisen fyysistä koskemattomuutta. Se voi ilmetä mm. lyömisenä, tönimisenä, liikkumisen estämisenä, kuristamisena tai potkimisena. Vaikka kehoon ei jäisi fyysisen kiusaamisen seurauksena jälkiä, se rikkoo yksilön oikeutta päättää omasta kehostaan.

Kiusaaminen on usein monimutkainen ryhmäilmiö, jota ei ole helppo havaita. Siihen liittyy eri rooleja, mm. kiusaajat, kannustajat ja hiljaiset hyväksyjät.

Posion koulujen menettelytavoista kerrotaan huoltajille eri tiedotuskanavien kautta (mm. vanhempainillat, koulun kotisivut, Wilma). Rehtori tiedottaa koko koulun henkilöstölle menettelytavoista. Kiusaamisen ja häirinnän tilanne kartoitetaan vuosittain hyvinvointikyselyssä. Kyselyjen tulokset käsitellään yhteisöllisessä opiskeluhooltohuoltoryhmässä.

Kaikki koulun työntekijät ovat velvollisia puuttumaan näihin tilanteisiin.

5.2.2 Häirintä

Häirinnässä on kyse ihmisarvoa loukkaavasta käyttäytymisestä. Häirintää voivat olla esim. puheet, sähköpostiviestit, ilmeet, eleet tai epäasiallisen materiaalin esille laittaminen tai muunlainen viestintä.

Seksuaalinen häirintä sanoin, elein tai teoin katsotaan vakavaksi kiusaamiseksi ja siihen puututaan välittömästi.

Seksuaalinen hyväksikäyttö on aina vakava rikos ja viranomaisasia. Sen käsittelyyn tulee ottaa alusta alkaen mukaan sekä poliisi ja alaikäisen kohdalla lastensuojelun työntekijät.

Lastensuojelulain 25§:n mukaan lapseen kohdistuneeseen seksuaalirikoksen epäilystä on ilmoitettava suoraan poliisille ja lisäksi on tehtävä lastensuojeluilmoitus.

Mikäli koulussa on tapahtunut hyväksikäyttö tai sen epäily tulee esille, siitä tulee tiedottaa rehtoria, terveydenhoitajaa ja/tai kuraattoria. Asian nopea käsittely on tärkeää lisävahinkojen estämiseksi.

Koululla on velvollisuus osallistua tarvittaessa myös koulu yhteisön ulkopuolella tapahtuneeseen asian selvittämiseen ja jatkohoitoon yhteistyössä muiden viranomaistahojen kanssa. Koulun rooli on tärkeä jatkohoidon onnistumisen kannalta.

5.2.3 Väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän käsittely

Väkivalta, kiusaaminen ja häirintä ilmiöinä käsitellään koulun yhteisöllisessä opiskeluhooltoryhmässä. Luokanopettaja, luokanvalvoja ja ryhmänohjaaja käsittelevät kiusaamista oman ryhmänsä kanssa.

5.2.4 Toimintaohje väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän käsittelyyn yksilötasolla

- Henkilö, joka näkee tai saa tietää väkivallasta, kiusaamisesta tai häirinnästä puuttuu tilanteeseen välittömästi.
- Asia viedään eteenpäin lääkärille, kuraattorille ja/tai terveydenhoitajalle. Käsitellyt asiat kirjataan.
- Jos toiminta osoittautuu laajemmaksi tai vakavammaksi tai jatkuu edelleen, asian käsittelyyn kootaan monialainen asiantuntijaryhmä.
- Sekä alaikäisen uhrin että tekijän huoltajiin otetaan yhteyttä.
- Seuranta on tärkeää, jotta kyseinen toiminta saadaan varmasti loppumaan.
- Mikäli koulun keinoin väkivaltaa, kiusaamista tai häirintää ei saada loppumaan, otetaan yhteys poliisiin ja alaikäisten kohdalla lastensuojeluun. Lastensuojelulain 25§:n mukaan mm. opetustoimen palveluksessa olevalla henkilöllä on ilmoitusvelvollisuus lastensuojeluviranomaisille, jos hän virkaa tai tointa hoitaessaan on saanut tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Väkivalta - ja seksuaalirikosepäilyissä on velvollisuus tehdä salassapitosäännösten estämättä ilmoitus poliisille.
- Kun kyse on pahoinpitelystä, asia annetaan poliisin tutkittavaksi.
- Rehtori tekee päätöksen oppilaan tai opiskelijan määräaikaisesta erottamisesta koulusta.

6 Tasa-arvosuunnitelmasta tiedottaminen

Tasa-arvosuunnitelmasta tiedotetaan koko henkilökunnalle, oppilaille ja opiskelijoille heti suunnitelman hyväksymisen jälkeen. Suunnitelmasta tiedotetaan myös sidosryhmille.

Suunnitelma esitellään oppilaille ja opiskelijoille luokanopettajan, -valvojan ja ryhmänohjaajan toimesta. Tasa-arvosuunnitelma on nähtävillä koulun kotisivuilla.

Suunnitelma sisällytetään osaksi opetussuunnitelmaa ja koulun toimintasuunnitelmaa. Koulujen toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma laaditaan kerran kolmessa vuodessa ja päivitetään vuosittain.

7 Linkkejä

<https://yhdenvertaisuus.fi/documents/5232670/5376058/Oppia+kaikille+suomi/09dd5121-d98e-487c-9acf-ee768620da0e/Oppia+kaikille+suomi.pdf>

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuussuunnittelu-oppilaitoksissa>

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609#P5a>

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141325?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=yhdenvertaisuuslaki>

<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/mukana-tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuustyö-toisella-asteella>

<http://maailmankoulu.fi/wp-content/uploads/2018/12/suunnitteluprosessi-ja-lain-velvoitteet.pdf>